Сборник съдебна практика

ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЪДА (шести състав)

12 октомври 2016 година*[1]

[Текст, поправен с определение от 15 декември 2016 г.]

„Преюдициално запитване — Член 99 от Процедурния правилник на Съда — Договори за потребителски кредити — Директива 2008/48/ЕО — Договор за кредит за недвижим имот — Променлив лихвен процент — Задължения на кредитора — Национална правна уредба, приложима за договорите, сключени преди датата на влизането ѝ в сила — Неприложимост на Директива 2008/48“

По съединени дела C-511/15 и C-512/15

с предмет преюдициални запитвания, отправени на основание член 267 ДФЕС от Prekršajni sud u Bjelovaru (Наказателен съд Беловар, Хърватия) с актове от 15 септември 2015 г., постъпили в Съда на 25 септември 2015 г., в рамките на производства по дела

Renata Horžić (C-511/15),

Siniša Pušić (C-512/15)

срещу

Privredna banka Zagreb d.d.,

Božo Prka,

СЪДЪТ (шести състав),

състоящ се от: E. Regan (докладчик), председател на състава, J.-C. Bonichot и Ал. Арабаджиев, съдии,

генерален адвокат: E. Sharpston,

секретар: A. Calot Escobar,

като има предвид становищата, представени:

— за Република Хърватия, от A. Metelko-Zgombić, в качеството на представител,

— за Чешката република, от Smolek и J. Vláčil, в качеството на представители,

* Език на производството: хърватски.

1 — В диспозитива на настоящия текст, след първоначалното му публикуване онлайн, е нанесена езикова промяна.

— за Европейската комисия, от G. Goddin и M. Mataija, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, да се произнесе с мотивирано определение в съответствие с член 99 от Процедурния правилник на Съда,

постанови настоящото

Определение

1 [Поправено с определение от 15 декември 2016 г.] Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 23 и член 30, параграф 1 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета (ОВ L 133, 2008 г., стр. 66 и поправки в ОВ L 207, 2009 г., стр. 14, ОВ L 199, 2010 г., стр. 40 и ОВ L 234, 2011 г., стр. 46).

2 Запитванията са отправени в рамките на наказателни производства, образувани по жалби, подадени от г-жа Renata Horžić и г-н Siniša Pušić, конституирани като граждански ищци, срещу Privredna banka Zagreb d.d. и г-н Božo Prka, ръководител на това дружество (наричани по-нататък заедно „посъдимите“), поради твърдяно нарушение на някои техни задължения в областта на потребителските кредити.

Правна уредба

Правото на Съюза

3 Съображения 9 и 10 от Директива 2008/48 гласят:

„(9) Пълната хармонизация е необходима, за да се осигури на всички потребители в [Съюза] високо и равностойно ниво на защита на техните интереси и за да се създаде реален вътрешен пазар. Ето защо на държавите членки не следва да се позволява да запазят или въвеждат национални разпоредби, различни от предвидените в настоящата директива. Това ограничение обаче следва да се прилага само тогава, когато са налице разпоредби, хармонизирани чрез настоящата директива. Когато не съществуват такива хармонизирани разпоредби, държавите членки следва да са свободни да запазят или въвеждат национално законодателство. […]

(10) Определенията, които се съдържат в настоящата директива, определят обхвата на хармонизацията. Поради това задължението на държавите членки да приведат в изпълнение разпоредбите на настоящата директива следва да бъде ограничено до нейното приложно поле, както е очертано от тези определения. Настоящата директива обаче следва да не засяга прилагането от държавите членки, в съответствие с правото на [Съюза], на разпоредбите на настоящата директива за области, които не попадат в нейното приложно поле. По този начин дадена държава членка може да запази или въведе национално законодателство, което съответства на разпоредбите на настоящата директива или на някои от [нейните] разпоредби[…] относно договори за кредит, които не попадат в приложното поле на настоящата директива […]“.

4 Съображение 14 от същата директива гласи следното:

„Договори за кредит, които се отнасят до отпускането на кредит, обезпечен с недвижим имот, следва да бъдат изключени от приложното поле на настоящата директива. Този вид кредит има много специфичен характер. Договори за кредит, чиято цел е да се финансира придобиване или

запазване на правото на собственост върху земя или сграда, която е построена или предстои да бъде построена, също следва да бъдат изключени от приложното поле на настоящата директива. […]“.

5 Член 2 от посочената директива, озаглавен „Приложно поле“, гласи:

„1. Настоящата директива се прилага за договори за кредит.

2. Настоящата директива не се прилага спрямо следните договори:

[…]

б) договори за кредит, чиято цел е придобиване или запазване на вещни права на собственост върху земя или сграда, която е построена или предстои да бъде построена;

[…]“.

6 Съгласно член 11 от същата директива, озаглавен „Информация за лихвения процент“:

„1. Когато е приложимо, потребителят бива информиран на хартиен или друг траен носител за промяна в лихвения процент, преди промяната да влезе в сила. Информацията посочва размера на вноските след влизането в сила на новия лихвен процент и, ако броят или периодичността на вноските се променят, подробни данни за тази промяна.

2. Страните обаче могат да се споразумеят в договора за кредит, че информацията, посочена в параграф 1, се предоставя на потребителя периодично в случаи, когато промяната на лихвения процент е причинена от промяна в базовия лихвен процент, а новият базов процент е публично достъпен чрез подходящи средства и информацията относно новия базов процент се съхранява на разположение в офисите на кредитора“.

7 Член 22 от Директива 2008/48, озаглавен „Хармонизация и императивен характер на настоящата директива“, предвижда в параграф 1:

„Доколкото настоящата директива съдържа хармонизирани разпоредби, държавите членки [не] могат да запазят или въвеждат разпоредби, различни от предвидените в настоящата директива“.

8 Член 23 от Директивата е озаглавен „Санкции“ и предвижда:

„Държавите членки установяват система от санкции за нарушаване на националните разпоредби, приети съгласно настоящата директива, и вземат всички необходими мерки за гарантирано прилагане на тези санкции. Предвидените санкции следва да бъдат ефективни, пропорционални и възпиращи“.

9 Член 30 от тази директива, озаглавен „Преходни мерки“, гласи:

„1. Настоящата директива не се прилага за договори за кредит, сключени преди датата на влизане в сила на националните мерки по привеждане в изпълнение.

2. Държавите членки обаче гарантират, че [член]11[…], [се прилага] и за безсрочни договори за кредит, сключени преди датата на влизане в сила на националните мерки за изпълнение“.

Хърватското право

10 Zakon o potrošačkom kreditiranju (Закон за потребителските кредити) (*Narodne novine*, br. 75/09), влязъл в сила на 1 януари 2010 г., има за цел да транспонира в националното право разпоредбите на Директива 2008/48.

11 Член 3 от този закон изброява видовете договори за кредит, за които законът не се прилага, като сред тях не са нито договорите за кредит, обезпечени с ипотека или с друго сравнимо обезпечение, нито договорите за кредит, чиято цел е придобиване или запазване на вещни права на собственост върху земя или сграда, която е построена или предстои да бъде построена.

12 Член 11 от този закон, озаглавен „Информация за лихвения процент“, предвижда:

„(1) При договорени променливи лихвени проценти кредиторът е длъжен да информира потребителя за всяка промяна на тези проценти на хартиен или друг траен носител най-малко 15 дни преди влизане в сила на промяната. Тази информация посочва размера на периодичните плащания, които следва да се извършат след влизането в сила на новия лихвен процент, а ако са променени броят и периодичността на плащанията, уточнява какви са условията за тази промяна.

(2) В договора за кредит страните могат да договорят, че посочената в параграф 1 информация се съобщава периодично на потребителя, ако промяната на лихвения процент произтича от промяна в базовия лихвен процент, при условие че новият базов лихвен процент е публично достъпен, по-конкретно в търговските обекти на кредитора“.

13 Законът за потребителските кредити е изменен, считано от 1 януари 2014 г., със Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (Закон за изменение и допълнение на Закона за потребителските кредити, *Narodne novine*, br. 143/13.

14 Въведен с член 3 от последния закон, член 11а от изменения Закон за потребителските кредити, озаглавен „Променлив лихвен процент“, предвижда:

„(1) При договорени променливи лихвени проценти кредиторът трябва:

a) да определи ясен и известен на потребителите показател за приемане на решения, които коригират тези проценти;

b) да предвиди в качествен и количествен план причинно-следствена връзка между измененията на показателя, посочен в точка а), и тяхното отражение върху променливите лихвени проценти, и

c) да определи за кои периоди се отнася приетото решение за коригиране на променливите лихвени проценти (кой е основният период и кой е референтният период).

(2) Посоченият параграф 1 от настоящия член показател е една от следните променливи стойности: Euribor, LIBOR, TNR (национален базов процент), доходи от съкровищни бонове или среден лихвен процент върху депозитите на частни лица в определена валута. Променливият процент се определя, като се добави към договорения показател фиксиран марж, който банките не могат да превишат през периода на изплащане и който трябва да бъде договорен едновременно с показателя.

(3) Измененията на лихвените проценти през даден референтен период не могат да бъдат по-високи, съответно по-ниски в случай на намаляване, от изменението на показателя по параграф 1, изразено в проценти.

(4) Ако предлага променливи лихвени проценти, кредиторът трябва ясно и недвусмислено да съобщи на потребителя посочените в параграф 1 елементи преди сключването на договора за кредит; също така той трябва да предупреди потребителя за всички рискове, свързани с променливостта на лихвените проценти и ясно и недвусмислено да изложи в договора променливите елементи, въз основа на които се изчислява променливият лихвен процент.

(5) За всички действащи договори за кредит, сключени преди влизането в сила на настоящия закон без определен показател и без установена причинно-следствената връзка, кредиторът трябва в съответствие с настоящия член да определи показателя чрез една от следните променливи стойности:

— базов лихвен процент (Euribor, LIBOR), или

— TNR, или

— процента на доходност от съкровищни бонове на Министерство на финансите, или

— средния лихвен процент върху депозитите на частни лица в определена валута;

освен това той трябва да посочи фиксираната част на лихвения процент и интервалите за изменение на лихвените проценти. […]

[…]“.

15 Член 26, параграф 1, точка 28 от изменения Закон за потребителските кредити предвижда, че на кредитор или кредитен посредник, който не изпълни задълженията си по член 11а, параграф 5 от този закон, се налага глоба.

16 Съгласно член 13 от Закона за изменение и допълнение на Закона за потребителските кредити:

„(1) Доколкото се отнася до член 11а, параграф 5 от Закона за потребителските кредити […], член 3 от настоящия закон е приложим към всички договори за потребителски кредити, независимо от датата на тяхното сключване.

(2) За действащите договори за кредит, сключени преди влизането в сила на настоящия закон, в които не са определени показател и причинно-следствена връзка между компонентите, най-късно до 1 януари 2014 г. кредиторите определят заедно с длъжника лихвен процент посредством показатели и фиксирани маржове, както и продължителността на прилагане на променливите лихвени проценти“.

Споровете в главните производства и преюдициалните въпроси

17 Г-жа Horžić и г-н Pušić сключват всеки поотделно с подсъдимите, съответно на 12 октомври 2005 г. и 21 септември 2006 г., договори за кредит за недвижим имот, които предвиждат променлив лихвен процент, фиксиран съответно на 4,03 % и на 4,25 %. Впоследствие този лихвен процент е увеличаван на няколко пъти и достига съответно 5,95 % и 6,00 %.

18 При последното увеличение на този процент жалбоподателите в главните производства получават от Privredna banka Zagreb съобщение, в което се посочва, че увеличенията се дължат на промените, настъпили в групите продавани банкови продукти, както и на стабилността на предприятието. В съобщението обаче липсва каквато и да била информация за показателите, които се прилагат за изчисляване на размера на това увеличение.

19 Тогава жалбоподателите сезират Prekršajni sud u Bjelovaru (Наказателен съд Беловар, Хърватия) с жалба срещу подсъдимите, на основание че те са нарушили изменения Закон за потребителските кредити, тъй като не са изготвили към 1 януари 2014 г. приложение към договора им за кредит, което да определя показателите и фиксираната част на лихвените проценти, както и периода, за който се прилагат, в съответствие с разпоредбите на член 11 а, параграф 5 от този закон.

20 Подсъдимите обаче твърдят, че този закон не съответства на Директива 2008/48, и в частност на член 30, параграф 1 от нея, тъй като налага на кредитора задължения за определяне на променливия лихвен процент, що се отнася до договорите за кредит, сключени преди датата на влизане в сила на същия закон, а именно към 1 януари 2014 г., и по този начин му придава обратно действие, което е в противоречие с тази разпоредба, и то въпреки че Директивата извършва пълна хармонизация.

21 При това положение Prekršajni sud u Bjelovaru (Наказателен съд Беловар) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Може ли обратното действие на Закона [за потребителските кредити, изменен,] да се тълкува и преценява само въз основа на разпоредбите на този закон и съответства ли подобно прилагане на [този] закон на правото на Съюза, най-вече на член 30 от Директива 2008/48 […], в параграф 1 от който е изрично предвидено, че тази директива не се прилага към договори за кредит, сключени преди датата на влизане в сила на националното законодателство за транспониране на Директива[та] във вътрешното право?

2) В гореизложения контекст може ли наказателната разпоредба на член 26, параграф 1, точка 28 от [изменения] Закон за потребителските кредити да се тълкува в съответствие с член 23 от Директива [2008/48] и с оглед на преходните ѝ разпоредби в член 30 в смисъл, че санкциите, предвидени за нарушението на национална разпоредба, приета въз основа на разглежданата директива, не могат да бъдат прилагани към евентуални нарушения, свързани с договори за кредит, сключени преди датата на въвеждане на националните мерки за изпълнение?“.

22 С определение на председателя на Съда от 28 октомври 2015 г. дело C-511/15 и дело C-512/15 са съединени за целите на писмената и устната фаза на производство и на определението.

По преюдициалните въпроси

23 Със своите въпроси, които следва да бъдат разгледани заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да установи дали член 23 и член 30, параграф 1 от Директива 2008/48 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национални разпоредби като разглежданите в главните производства, които под страх от наказателна отговорност изискват от кредитора да изпълни задължения, свързани с променливия лихвен процент, що се отнася до договорите за кредит, сключени преди датата на влизане в сила на тези разпоредби.

24 По силата на член 99 от Процедурния правилник на Съда, когато отговорът на преюдициалния въпрос се налага недвусмислено от съдебната практика, Съдът може във всеки един момент да се произнесе с мотивирано определение по предложение на съдията докладчик и след изслушване на генералния адвокат.

25 Тази разпоредба следва да се приложи по настоящите дела. Всъщност, както по същество твърдят хърватското и чешкото правителство и Европейската комисия, отговорът на поставените от запитващата юрисдикция въпроси се налага недвусмислено от съдебната практика, и в частност от решение от 22 юли 2012 г., SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443), и от определение от 3 юли 2014 г., Tudoran (C-92/14, EU:C:2014:2051).

26 В това отношение следва да се напомни, че несъмнено, както твърдят подсъдимите, от член 22, параграф 1 от Директива 2008/48, тълкуван в светлината на съображения 9 и 10 от нея, следва, че що се отнася до договорите за кредит, попадащи в приложното поле на тази директива, тя предвижда пълна хармонизация, и както следва от заглавието на посочения член 22, има императивен характер, което трябва да се разбира в смисъл, че в областите, които конкретно са обхванати от тази хармонизация, държавите членки не могат да запазят или въвеждат национални разпоредби, различни от предвидените в същата директива (решение от 12 юли 2012 г., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, т. 38).

27 Това обаче не променя факта, че съгласно ясната формулировка на член 2, параграф 2, буква б) от Директива 2008/48 и предвид съображение 14 от нея договорите за кредит, чиято цел е придобиване или запазване на вещни права на собственост върху земя или сграда, която е построена или предстои да бъде построена, са изключени от материалното приложно поле на тази директива (вж. в този смисъл решение от 12 юли 2012 г., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, т. 42 и определение от 3 юли 2014 г., Tudoran, C-92/14, EU:C:2014:2051, т. 30).

28 Следователно, доколкото от актовете за преюдициално запитване е видно, че разглежданите в главните производства договори за кредит са договори за кредит „за недвижими имоти“, Директива 2008/48 не се прилага към разглежданите в тези производства факти (вж. в този смисъл решение от 12 юли 2012 г., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, т. 41 и 42, и определение от 3 юли 2014 г., Tudoran, C-92/14, EU:C:2014:2051, т. 31).

29 Все пак, както следва и от съображение 10 от тази директива, в съответствие с правото на Съюза държавите членки могат да прилагат разпоредбите ѝ в области, които не попадат в нейното приложно поле. Така Съдът вече е постановил, че държавите членки могат да запазят или да въведат национални мерки, които съответстват на разпоредбите на тази директива или на някои от тези разпоредби относно договори за кредит, които не попадат в приложното поле на посочената директива (решение от 12 юли 2012 г., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, т. 40).

30 Поради това, що се отнася до договори за кредит като разглежданите в главните производства, предвидената в Директива 2008/48 хармонизация не е пречка държава членка да включи тези договори в приложното поле на национална мярка за транспонирането на посочената директива, за да прилага по отношение на тези договори всички или някои от разпоредбите на тази директива (решение от 12 юли 2012 г., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, т. 40 и 43).

31 Както следва от съображения 9 и 10 от Директива 2008/48, по принцип държавите членки определят условията, при които смятат да разширят националния си режим, с който транспонират тази директива, по отношение на договори за кредит като разглежданите в главните производства, които не попадат в областите, за които законодателят на Съюза е искал да въведе хармонизирани разпоредби (решение от 12 юли 2012 г., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, т. 52).

32 От това следва, че ако за тези договори държавите членки могат да въведат в националната си правна уредба за транспониране на Директива 2008/48 норма, конкретно отговаряща на преходната мярка, предвидена в член 30, параграф 1 от посочената директива, по принцип те могат също, при спазване на разпоредбите на Договора за функциониране на ЕС и без да се изключва прилагането на другите евентуално относими актове на вторичното право, да определят различна преходна мярка, която води до прилагане на посочената правна уредба също и по отношение на договорите, сключени преди датата на влизане в сила на тази мярка (решение от 12 юли 2012 г., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, т. 53).

33 Същото важи и за режима на санкции, предвиден в член 23 от Директива 2008/48. Така този член допуска възможността държава членка да прилага в националната си правна уредба, що се отнася до вече сключени договори за кредит, които не попадат в материалното приложно поле на Директива 2008/48, разпоредби, свързани със санкции при нарушение на разпоредбите на тази правна уредба.

34 В случая това тълкуване е валидно на още по-голямо основание, тъй като за разлика от член 11 от Закона за потребителските кредити, който представлява мярка за въвеждане на член 11 от Директива 2008/48, свързан с информацията за лихвения процент, разпоредбите, разглеждани в споровете в главните производства, които са свързани с определянето на променливи лихвени проценти, предвидени в частност в член 11а от изменения Закон за потребителските кредити, не съответстват на нито една разпоредба на Директива 2008/48 и следователно не може да се счита, че имат за цел нейното транспониране.

35 Предвид всички изложени по-горе съображения на поставените въпроси следва да се отговори, че член 23 и член 30, параграф 1 от Директива 2008/48 трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат национални разпоредби като разглежданите в главните производства, които под страх от наказателна отговорност изискват от кредитора да изпълни задължения, свързани с променливия лихвен процент, що се отнася до договорите за кредит, сключени преди датата на влизане в сила на тези разпоредби, след като въпросните договори за кредит не попадат в материалното приложно поле на посочената директива и освен това тези задължения не представляват изпълнение на Директивата.

По съдебните разноски

36 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (шести състав) реши:

Член 23 и член 30, параграф 1 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат национални разпоредби като разглежданите в главните производства, които под страх от наказателна отговорност изискват от кредитора да изпълни задължения, свързани с променливия лихвен процент, що се отнася до договорите за кредит, сключени преди датата на влизане в сила на тези разпоредби, след като въпросните договори за кредит не попадат в материалното приложно поле на посочената директива и освен това тези задължения не представляват изпълнение на Директивата.

Подписи